

Bayram, A., Göker, S. D., Sarıkaya, H. S., Kumandaş Öztürk, H. (2018). Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Eğitimi Verilen Eğitim Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının Sınıf İçi İletişim Becerilerinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 77-94.
Geliş Tarihi: 26/05/2017 Kabul Tarihi: 05/12/2017

LİSANS, YÜKSEK LİSANS VE DOKTORA EĞİTİMİ VERİLEN EĞİTİM FAKÜLTELERİNDEKİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ SINIF İÇİ İLETİŞİM BECERİLERİNİN İNCELENMESİ*

Arslan BAYRAM**
Süleyman Davut GÖKER***
Hakan Serhan SARIKAYA****
Hatice KUMANDAŞ ÖZTÜRK*****

ÖZET

Araştırmada farklı düzeyde eğitim verilen (lisans, yüksek lisans ve doktora) eğitim fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının sınıf içi iletişim becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve üç üniversitede öğrenim gören öğrencilerden veri toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak iletişim becerileri ölçeği (Karagöz ve Kösterelioğlu, 2008) kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında farklı düzeyde eğitim veren eğitim fakültelerinde iletişim becerileri açısından “saygı”, “ifade becerisi” ve “demokratik tutum” alt boyutlarında anlamlı bir fark gözlenemezken, “değer”, “engeller” ve “motivasyon” alt boyutlarında, öğretim düzeyi farklılaşan üniversitelere göre anlamlı farklar gözlenmiştir. Özellikle öğretmenin öğretim ortamında iyi bir model oluşturmasını, sıcak ve coşkulu olmasını, mesajın kaynağa etkili şekilde ulaşmasını belirlemeye çalışan “motivasyon” boyutu lisans düzeyinde eğitim veren üniversitede daha yüksek, doktora düzeyinde ise daha düşük bulunmuştur. “Değer” ve “engeller” alt boyutlarında ise, verilen eğitimin derecesi yükseldikçe öğretim elemanlarının iletişimlerinin arttığı görülmektedir. Öğretim elemanlarının iletişim becerileri konusundaki farkındalıklarını artırması için gerekli önlemler alınarak iletişim becerisi eğitimi verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etkili iletişim, iletişim becerisi, sınıf içi iletişim

A STUDY ON CLASSROOM COMMUNICATION SKILLS OF INSTRUCTORS LECTURING IN UNDERGRADUATE, GRADUATE AND POSTGRADUATE PROGRAMS AT THE FACULTIES OF EDUCATION

ABSTRACT

This research study aims to examine the communication skills of the instructors of the educational faculties providing undergraduate, graduate and doctorate levels of education. In this study, a relational screening model as part of quantitative research methods was applied. The study group of the study was determined by purposeful sampling method. Communication skills scale (Karagöz and Kösterelioğlu, 2008) was used as the data collection tool. According to the results gained in this study, there is no significant difference regarding communication skills and sub-dimensions of respect, expression skills and democratic attitudes at higher education institutions providing different levels of education. However, there was a significant difference in sub-dimensions of value, obstacles and motivation at the universities where teaching levels differed. In particular, the motivational dimension that helps the teacher create a good model in the teaching environment makes him or her warm and enthusiastic, and that determines the effective communication of the message was found to be lower in B.A. level. Results also reveal that the higher the level of education increases, the better the instructor communication skills considering the dimension of value and obstacles Results also provide teacher trainers with important implications in terms of developing communications skills.

Key Words: Effective communication, communication skill, classroom communication skills

* Bu çalışma 2016 yılı içerisinde Artvin Çoruh Üniversitesinde BAP projesi olarak yapılmıştır.

** Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü abayram@artvin.edu.tr

*** Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü gokersd@gmail.com

**** Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü serhansarikaya@gmail.com

***** Çoruh Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü haticekumandas@yahoo.com

1.GİRİŞ

Toplumsal bir varlık olan insanın en önemli özelliklerinden birinin, duygu ve düşüncelerini bir başkasına aktarabilme becerisi olduğu vurgulanmaktadır. İnsanlar, çağlar boyunca birbirleri ile bu yeteneklerini geliştirerek etkileşimde bulunmuşlar, birbirlerinin kültürel birikimlerinden yararlanarak yeni uygarlıkların gelişimine zemin hazırlamışlardır. Dökmen (1997), kişiler arasında etkileşimi sağlayan iletişim becerisini “bireyin bir takım semboller kullanarak karşısındakini etkileme süreci” olarak tanımlamaktadır. Köknel (1986), tüm yaşamın bir iletişim ve etkileşim olayı olduğunu vurgulayarak iletişimin ve iletişim ile başlayan etkileşimin önemine değinmektedir.

Ersever (2003), iletişimi, konuşan (gönderici) bireyin sahip olduğu güdü, gereksinim, algı ve tutumların oluşturduğu duygu, düşünce veya bilgilerin her türlü yolla dinleyici (alıcı) bireye veya bireylere aktarılma süreci olarak tanımlamaktadır. Eğer iletişim etkili ise göndericiden alıcıya iletilen düşünce ve duygular alıcı tarafından verildiği biçimiyle doğru olarak anlaşılmalıdır. İletişim süreci, anlamların yaratıldığı, ortaklaştırıldığı ve paylaşıldığı bir süreci ifade etmektedir. Bireylerin birbirleri ile karşılıklı iletişim içinde bulunduğu süreç ise iletişimi etkileşime dönüştürmektedir. Büyük ölçüde sözlü, sözsüz veya yazılı bir dil aracılığı ile yürüten iletişimin niteliği bu nedenle önemlidir. Sağlıklı bir toplumun oluşmasının temeli olan iletişim ile gerginlik ve çatışmalara gerek kalmadan bireyler birbirlerini anlayabildikleri gibi sorunlarına demokratik çözümler de üretebilmektedir. (Akbaşlı, 2015; Nartgün, 2014).

Kişiler ve toplumlar arası iletişim ve etkileşimlerde en önemli etkenlerden biri olan iletişim kurma becerileri, kaynağını en başta dil becerisinden, sözlü ve yazılı ifade yeteneğinden, bunların yanında da bedensel sembollerden almaktadır (Duman, Dede ve Eryürekli, 2003). İletişim, bireyler, kümeler ve toplumlar arasında söz, yazı, görüntü, el kol hareketleri gibi simgeler aracılığı ile düşünce, dilek ve duyguların karşılıklı iletilmesini sağlayan bir etkileşim sürecidir (Demirel 2014). En önemli sosyalleşme ortamlarından biri olan okul ve sınıf ortamı iletişim biçiminin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır (Aydın, 2008; Durukan ve Öztürk, 2005).

Birey birçok beceriyi okulda edinmektedir. Dolayısıyla okul eğitiminde bireyin yüz yüze geldiği tutum ve davranışların, onun ilişki ve iletişim biçimine etkisi de büyük olmaktadır. Okul ve sınıf ortamında kullanılan sözsüz ve sözlü iletişimin etkili ve sağlıklı olması, öğrencilerin özerk düşünce ve anlatım yeteneklerini geliştirmelerine de olanak sağlamaktadır. Öğrencilerin bir soru, bir sorun, bir durum ve bir olay hakkında düşünce ve yorum getirmelerine zaman tanınması, anlatımın çeşitli yollarının (öykü, şiir, resim, yazı, şarkı, afis ve vb.) kullanımının önünün açılması önerilmektedir (Aykaç: 2014; Ünal ve Ada, 2003; Tomul, 2016)).

Demokratik bir eğitim ortamında öğrencilerin etkin iletişimlerine olanak sağlanması, onların yaratıcı ve araştırmacı tarzda düşüncelerini geliştirecek, tartışma yoluyla öğrenmelerini, farklı düşünceleri dikkate alarak çalışmalarını işbirliği içinde gerçekleştirmelerini de sağlayacaktır. Değişik etkinliklerde bir araya gelmelerinde, çeşitli konularda yaratıcı projeler hazırlamalarında, sorunlara çözüm üretmelerinde etkili iletişim becerileri edinmiş olmalarının katkısı büyük olacaktır. Etkili iletişim, yaratıcılığı, farklı düşüncelerin ortaya çıkmasını, bireylerin birbirleri ile olan ilişkilerinde zengin deneyimler edinilmesine de olanak sağlamaktadır (Duman ve diğerleri, 2003; Tomul, 2016).

Gerçekte etkili öğretmenler son derece iyi bir iletişimci de olmalıdırlar. Öğretmenler bu becerilerini problem çözmeyi kolaylaştırmada demokratik kararların alınmasında ve çatışmaların çözümünde kullanabilirler (Güçlü, 1998). En iyi iletişim, farklı araçların bir arada ve birbiriyle tutarlı olarak kullanılmasıyla sağlanabilir. Öğretmenlerin, başta öğrenciler olmak üzere diğer bireylerle pozitif bir ilişki kurabilmek için kendilerini algılamayı ve öğrencilerin reaksiyonlarını kendi davranışları ile birlikte görebilmeleri gerekir (Çalışkan ve Yeşil, 2005).

Sosyalleşme ortamlarından biri olarak kabul edilen okul, bireylerin iletişim tarzının gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenme sürecinde iletişimin amacı duygu, bilgi ve becerileri paylaşarak davranış değişikliği meydana getirmek olarak betimlenmektedir (Yalın, 2003, Tomul, 2016). Okuldaki iletişim ortamı ile belirlenen tutum ve davranışlar kazandırıldığı gibi yeni tutum ve davranışlar da üretilmektedir. Bu üretim de öğretmen ve öğrenci iletişiminin sağlıklı olmasını gerekli kılmaktadır.

Öğretim sürecinde öğretmen öğrenci iletişiminin iyi sağlanması ortak yaşantı alanı oluşumunu sağlamaktadır. Bu alan karşılıklı güven ve işbirliği için gereklidir. Bu alanın gelişmesi ile birlikte etkileşim artmakta ve iletişim gelişmektedir. Öğretmen alıcı durumundaki öğrencilerinin yaşantı alanlarını dikkate alarak, onların anlayabileceği sembollerini seçerek hareket etmelidir (Tomul, 2016; Güçlü, 2000).

Öğrenci başarısında öğretmenin sınıfta yarattığı etkileşim ortamı çok önemlidir. Öğretmenin öğretim sürecindeki rolü bu nedenle özel bir önem kazanmaktadır. Öğretmenin sınıftaki başarısında, sosyal yeterliliğinin, teknik yeterlilikten daha etkili olduğu belirtilmektedir. Öğretmenin öğrencileri, oldukları gibi kabul etmesi, onlarla uygun bir şekilde iletişim kurması öğrencilerin öğrenmelerine ve yüksek başarıyı yakalamalarına da olanak vermektedir (Jones, ve Jones, 1998, Akt. Kısac, 2002).

Öğretmenlerin sınıfta iletişime açık olmaları zorunludur. Etkili iletişim davranışında bulunmak isteyen öğretmen, öğrencilerin davranışlarını kestirebildiği gibi kendi davranışlarının da farkında olmalıdır. Sözlü ifade ile birlikte kullanılan jest ve mimikler, mesajları iletmede önemli rol oynamaktadır (Çalışkan ve Yeşil, 2005). Sınıfta iletişim, ağırlıklı olarak sözlü iletişime dayansa da bu sözsüz ya da yazılı iletişimin kullanılmadığı anlamına gelmemektedir. Öğrenciler kişisel sorunları ya da karşılaştıkları iletişim engelleri nedeniyle her zaman sözlü iletişim kurmaya gönüllü değildirler. İletişim kurmaya gönüllü olmadıkları gibi iletişimi bozabilecek davranışlarda da bulunabilirler (Nartgün,2014; Tomul,2014).

Sınıf içi etkileşim süreci öğrenme yaşantılarının kazanılmasında ve öğretim hizmetindeki niteliğin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Sınıf iklimi öğretmen ve öğrencinin yanında öğrenci ile öğrencinin karşılıklı iletişim süreci ile oluşmaktadır. Öğretmen sınıfta yarattığı etkileşim ortamı içinde aynı zamanda etkin bir dinleyici de olmak durumundadır (Aykaç, 2017; Aydın, 2008; Güçlü, 2000).

Dinleme becerisinin temel amacı, öğrencilerin gerçek ilgilerini ifade etmelerine yardımcı olmaktır (Celep, 2002; Ada ve Ünal). Etkin dinleme, karşıdakinin duygularını anlayabilmek, tanımlayabilmek, zamanında yanıt verebilmek onları kendi sözcükleri ile tekrarlayarak konuşanın onayını almaktır (Tomul, 2005, Altıntaş, 2000). Dinleme etkileşiminin bir parçası olarak etkili olarak kullanıldığında öğrencilerde davranışları ile ilgili sorumluluk üstlenme, önem, kabul ve saygı görme duyguları hissetmesine olanak sağlamaktadır (Celep, 2002; Altıntaş, 2000).

Öğretme-öğrenme sürecinde kişiler ve ya ortamlardan kaynaklanan yetersizlikler, eksiklikler, yokluklar iletişim engeli olarak görülmektedir. Bu engellerin yaratıcı çözümler bulunarak aşılması her şeyden önce engellerin neler olduğu konusunda farkındalığı gerekli kılmaktadır. Emir vermek, yönlendirmek, uyarmak, gözdağı vermek, ahlak dersi vermek, öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek, öğretmek, nutuk çekmek, yargılamak, eleştirmek, suçlamak, aynı düşüncede olmak, övmek, ad takmak, alay etmek, yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak, güven vermek, desteklemek, avutmak, duygularını paylaşmak, soru sormak, sınamak, sorgulamak, sözünden dönmek, oyalamak, şakacı davranmak, konuyu saptırmak gibi tutum ve davranışların öğretmen-öğrenci iletişimini etkilediği belirtilmektedir (Gordon, 1998; Durukan ve Öztürk, 2005; Altıntaş, 2000, Akbaşlı, 2015).

Sınıf ortamında yürütülen iletişim ve etkileşim düzeni öncelikle sınıfa bir grup olarak bakabilmeyi gerekli kılmaktadır. Öğrenciler, öğretmenleri ile birlikte önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda eğitim-öğretim görmek amacı ile bir araya gelmiş bir grubu oluşturmaktadır. Sınıfın eğitim-öğretim ortamındaki ilişkilerinin oluşumunda grup dinamiğinin etkisi oldukça belirleyici olmaktadır (Köktaş, 2003). Grupların birincil ve ikincil grup gruplar olarak ayrılmasındaki temel ölçüt ilişkilerin yoğun, samimi ve genellikle yüz yüze olup olmadığıdır. Birincil gruplar bir birileri ile sıcak yakın ve kişisel bağlara sahipken ikincil gruplar soğuk, kişisel olmayan, ussal anlaşmaya dayalı ve biçimsel bir özellik göstermektedir. Okul yönetimince oluşturulmuş resmi bir kurum olan sınıflar başlangıçta ikincil grup özelliği gösterirler. Bu ilişkilerin zaman içinde birincil grup düzeyine çıkması, sınıfın ilişki düzeyine bağlı olarak gelişecektir. Öğretmen öğrenciler arasında samimi, sıcak ve paylaşımcı bir iletişim ortamı oluşturduğunda birincil grup oluşumu için uygun bir iklimi de yaratmış olmaktadır (Bülbül, 1993; Durukan ve Öztürk, 2005).

Sınıf ortamında iletişimin sağlıklı olabilmesi, sınıf ortamının demokratik bir iklim yapısına sahip olmasını gerektirir. Demokratik bir sınıf ikliminin oluşturulması ve geliştirilmesinde de öğretmen anahtar bir role sahiptir. Bu doğrultuda öğretmen adaylarının sağlam bir demokrasi kültürü içinde yetiştirilmesi gerekmekte, onların her zaman demokratik davranışlar sergilemelerine fırsat tanınmalıdır. Bunları sağlayabilmek ise her şeyden önce öğretmenin demokratik tutum ve değerlere sahip olmasını gerektirmektedir (Durukan ve Öztürk, 2005; Ünal ve Ada, 2003; Sarpkaya, 2016).

Genel olarak çağdaş bir öğretimde bulunması gereken nitelikler kişisel ve mesleki nitelikler olarak iki ana grupta ifade edilmektedir. Kişisel niteliklerde demokratik tutum ve davranış vurgulanmakta, mesleki niteliklerde ise öğretim etkinliklerini planlama, öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanma, etkili iletişim kurma, sınıfı yönetme, zamanı etkili kullanma, öğrenmeleri değerlendirme ve rehberlik yapma gibi özellikler belirtilmektedir (Demirel, 2014; Köstereliolu, 2014, Aydın, 2015).

Genel olarak öğrenciler öğretim elemanlarından, etkili ve yeterli kişilerarası beceriler, sabırlı ve hoşgörülü olma, rol modeli olma, kaynak kişi olma, öğrencilere bağımsız düşünme olanağı verme, kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmesine olanak sağlama, öğrencilerin anlayamadıkları konular hakkında soru sormaya özendirme, kişisel sorunlarını ders dışında da öğretim elemanlarıyla paylaşabilme, alanında bilgili olabilme, öğrencileri birey olarak algılama, demokratik olma, öğrencileri derslere aktif olarak katılmaya ve soru sormaya özendirme gibi nitelikleri beklemektedir (Bayrak, 1999; Çakmak, 2001; Ergün ve ark. 1999).

Beden eğitimi ve spor alanında hizmet veren öğretim elemanlarının iletişim beceri düzeyleri ile öğretim becerileri arasındaki ilişkiyi öğrenci algılarına göre ortaya koymak amacıyla yapılan ve Ahi Evran, Karadeniz Teknik, Atatürk, Muğla Üniversiteleri Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Yüksekokullarında öğrenim gören 458 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen betimsel nitelikteki çalışmada elde edilen verilerle öğretim elemanlarının etkili fakat geliştirilmesi gereken iletişim becerilerine sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Ayrıca öğretim elemanlarının iletişim becerileri ile öğretim becerileri arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Yılmaz, Yoncalık ve Çimen, 2010).

Hemşirelik alanında çalışan öğretim elemanlarının iletişim becerilerini öğrenci gözü ile değerlendirme amacı ile yapılan araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler öğretim elemanlarını en fazla etkililik en az yeterlilik boyutunda değerlendirmiş, öğrencilerin sınıfları ve cinsiyetlerinin, öğretim elemanlarının iletişim becerilerine yönelik görüşlerini etkilediği belirlenmiştir. Öğretim elemanlarının iletişim becerilerini erkek öğrenciler kızlara göre; üçüncü sınıf öğrencileri diğer sınıf öğrencilerine göre daha olumlu değerlendirmişlerdir. Çalışmada etkililik boyutundaki davranışların geliştirilmesine yönelik ölçme ve değerlendirme konularında gerekli eğitimlerin yapılması, hemşirelik eğitim sisteminde etkililik boyutuna yönelik olarak büyük ölçekte araştırmalar yapılması önerilmiştir (Keçeci ve Arslan, 2012).

Sınıf yönetiminde öğretim elemanlarının iletişim davranışlarına ilişkin öğrenci görüşlerinin (Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği) ele alındığı çalışmanın örneklemini Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan 550 öğrenci oluşturmuştur. Sözlü, sözsüz, yazılı, dinleme alt boyutlarına göre yapılan analiz sonuçlarından elde edilen bulgular şöyledir; Öğrenciler, öğretim elemanlarını zaman zaman konuşmalarında sıkıcı olmanın ve yoruma elverişli cümleler kurmanın dışında sözlü iletişimde başarılı bulmaktadırlar. Öğrenciler, öğretim elemanlarının çoğunu jest ve mimiklerini kullanmakta ve öğrencilerle yakın temas kurmakta başarısız bulmakla birlikte sözsüz iletişimin diğer alanlarında başarılı bulmaktadırlar. Öğrenciler öğretim elemanlarını yazılarında zaman zaman görünen gereksiz tekrarlar ve okuyucunun yeterlilik düzeyinin üzerinde verilen mesajlar hariç yazılı iletişimde de başarılı görmektedir. Öğrenciler öğretim elemanlarını dinleme konusunda diğer alanlara oranla daha zayıf bulmaktadırlar. Öğrencilere göre öğretim elemanlarının büyük bir bölümünün, çoğu zaman dönüt verme ve empatik dinleme süreçlerinde başarısız olduğu belirlenmiştir (Arslan, 2011).

“Etkili İletişim Becerileri Açısından Eğitimciler” adını taşıyan çalışmada ise sınıf öğretmeni adaylarının gözlemlerine dayalı olarak eğitimcilerin (sınıf öğretmenleri, sınıf öğretmeni adayları, okul yöneticileri ve öğretim üyelerinin) etkili iletişim becerileri değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında 149 sınıf öğretmeni adayından 4 hafta süre ile eğitimcileri “etkili iletişim becerileri” açısından gözlemlenmeleri ve gözlemlerini günlüklerine kaydetmeleri istenmiştir. Öğretmen adaylarından elde edilen 149 günlüğün içerik analizi yapılmıştır. Çalışma sonucuna göre öğretim üyelerinin etkili iletişim becerilerine ilişkin elde edilen sonuçların tüm alt boyutlar için genellikle olumlu yönde olduğu; sınıf öğretmenlerine ilişkin olarak diksiyon alt boyutu dışında diğer alt boyutlarda olumlu ifadeler yer verildiği belirtilmektedir. Sınıf öğretmeni adaylarına ilişkin olarak sözlü iletişimin konuşmanın akıcılığı, ses tonu, açık ve net ifadeler kullanma, vurgulamalar ve diksiyon alt boyutlarına ilişkin olumsuz gözlemlere yer

verildiği belirlenmiştir. Okul yöneticilerine ilişkin olarak sözlü iletişim konusunda genellikle olumlu ifadeler yer verildiği; sözsüz iletişimde göz teması, mesafe ve bedensel temas alt boyutları dışında boyutların çoğunda olumlu ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir (Ay, 2015).

Öğretim elemanlarının öğretim stratejileri-yöntem ve teknikleri, iletişim ve ölçme değerlendirme yeterliklerine yönelik öğrenci görüşlerine ilişkin yapılan araştırmada ise öğretim elemanlarının yarısından çoğunun “öğretim strateji-yöntem ve tekniklerini kullanma”, “iletişim” ve “ölçme-değerlendirme” becerileri açısından yeterli düzeyde olmadıkları sonucuna varılmıştır (Arslantaş, 2011).

Deryakulu'nun (1992), öğretim elemanı ve öğrenciler arası iletişimde istenilen öğretim elemanı davranışlarının gösterilmesini engelleyen faktörler” üzerine yapılan tez çalışmasında ise öğretim elemanlarının sınıf içi istenilen öğretmen davranışlarını göstermelerini engelleyen en önemli nedenler, sınıfların kalabalık oluşu ve öğretim elemanlarının demokratik davranmaması olarak belirlenmiştir. Öğretim elemanının kendine olan güvensizliği, öğrenci grubunun özelliği, öğretim elemanının kişilik özellikleri ve öğretim elemanının kişisel yetersizlikleri diğer nedenler olarak vurgulanmaktadır. (Deryakulu, 1992).

Sonuçları paylaşılan araştırmalarda, öğretim elemanlarının; dinleme, diksiyon, jest ve mimikleri kullanmada, derste öğretim strateji- yöntem ve tekniklerini işe koşmada, ölçme ve değerlendirme konusunda eksikleri olduğuna işaret edilmektedir. Ayrıca öğretim elemanının davranışını, sınıfın kalabalık oluşu ve kişisel niteliklerinin de etkilediği belirtilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Verilen eğitimin niteliğinin belirlenmesinde eğitim fakültelerinde çalışan öğretim elemanlarının iletişim becerilerinin önemi büyüktür. Bu açıdan bu çalışmayla, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi verilen eğitim fakültelerindeki öğretim elemanlarının sınıf içi iletişim becerilerinin incelenmesi ve üniversitelerdeki eğitim farklılıklarının iletişim becerilerine ne düzeyde yansıdığını belirlemek amaçlanmaktadır.

2.1. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modelinin ne olduğu, araştırma grubunu kimlerin oluşturduğu, verilerin nasıl toplandığı ve hangi analizlerin yapıldığı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modellerinden biri olan karşılaştırma tarama modelindedir. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modeli, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir. Karşılaştırma yolu ile ilişki belirlemede de en az iki değişken vardır. Bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturulur, öteki (bağımlı) değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığına bakılır (Karasar, 2005; Büyüköztürk vd., 2008). Bu çalışmada eğitim fakültelerindeki öğretim elemanlarının sınıf içi iletişim becerilerinin lisans, yüksek lisans ve doktora gruplarında bir fark gösterip göstermediği incelendiği için karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Farklı düzeylerde eğitim verilen fakültelerde öğretim elemanlarının iletişim becerilerinin nasıl değiştiğinin ortaya konulması ve bulguların elde edilmesinin

amaçlandığı bu çalışmayla gerek YÖK gerekse diğer paydaşlara farklı bir bakış açısı sunulmuş ve eğitim fakültelerine bu açıdan katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmada, amaçsal örnekleme yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemindeki amaç, çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitlilik arz eden durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Şimşek ve Yıldırım, 2006). Evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde benzeşik farklı durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde yapılması maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemini tanımlar. Dikkat edilmesi gereken nokta, örnekleme yansıtılacak çeşitlilik durumlarına araştırmanın amacını gözetenek karar verilmesidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008).

Bu araştırmada, çeşitlilik düzeyi olarak üniversitelerde verilen eğitim düzeyi kabul edilmiştir. Bu bağlamda, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi veren Ankara Üniversitesinin; lisans ve yüksek lisans eğitimi veren Tokat Gazi Osmanpaşa Üniversitesinin ve lisans eğitimi veren Artvin Çoruh Üniversitesinin Eğitim Fakültelerinin son sınıf öğrencilerinden veri toplanmıştır. Araştırmanın verilerinin toplandığı üniversiteler ve öğrenci sayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.
Verilerin toplandığı üniversiteler ve öğrenci sayıları

Grup	Üniversite Adı	Fakülte	Sınıf Düzeyi	Öğrenci Sayısı
Doktora Düzeyi	Ankara Üniversitesi	Eğitim fakültesi	4	133
Yüksek lisans Düzeyi	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Eğitim fakültesi	4	100
Lisans Düzeyi	Artvin Çoruh Üniversitesi	Eğitim fakültesi	4	86

Tablo 1’e göre toplam 319 öğrenciden veri toplanmıştır. Bu öğrencilerin %42’si Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, % 31’i Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi, % 27’si ise Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmaya ilişkin veriler; Karagöz ve Kösterelioğlu (2008) tarafından geliştirilen iletişim becerileri ölçeği ile toplanmıştır. Bu ölçek 5’li likert tipinde 6 boyut ve 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları saygı, ifade becerisi, değer, engeller, motivasyon ve demokratik tutum şeklindedir. Ölçek geliştirilirken hesaplanan Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,77 olarak bulunmuştur. Ölçekten elde edilen toplam puan değerleri en az 25 ve en çok 125 puan arasında değişmektedir. Puan yüksekliği öğrenme ortamında öğretim elemanlarının iletişim becerilerinin yüksek olduğunu ve toplam puanın azalması ise iletişim becerilerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin “Motivasyon” boyutu; öğretmenin öğretim ortamında iyi bir model oluşturmasını, sıcak ve coşkulu olmasını, mesajın kaynağa anlamlı olması için açık ve net mesajlar vererek uygun kanal kullanmasının ne düzeyde olduğunu belirlemeye çalışmaktadır. Saygı boyutu;

öğretmenin kendi düşünce ve fikirlerini tek doğru olarak görmemesini, öğrencilerin fikirlerini dikkate almasını belirlemektedir. Ölçeğin "Değer" boyutunda ise öğretmenin öğrencilerin fikir ve sözlerine değer vermesini, fikirlere tek taraflı olmayıp çok yönlü bakmasını, öğrencileri dinlemesini, onların düşüncelerinin kendisi için önemli olduğunu hissettirmesinin ne düzeyde olduğunu belirler. Demokratik tutum boyutu, öğretmenin öğrencilerin iletişim anındaki duygu ve düşüncelerini başkalarının haklarına saygı gösterirken eşitlik ve adalet ilkesinden hareket etmesinin ne düzeyde olduğunu ortaya koyar. Ölçeğin diğer bir boyutu olan "engeller" boyutu; öğretmenin kendi düşüncelerini tek doğru görmemesi, ifadelerinde emir verme, daha çok sen iletileri kullanma, sürekli yönlendirme eğilimde olma, öğrenciler tarafından kabul edilemez olan tutum ve davranışlarda ne düzeyde oldurunuz belirlemeye çalışmaktadır. Bu boyuttaki maddeler ters olarak puanlanmaktadır. İletişim becerilerinin son boyutu ise ifade becerisidir. Bu boyut; öğretmenin bakışlar, ses tonu, ses seviyesi göz teması vb. gibi derse ilginin artmasını sağlayacak davranışları belirlemeyi amaçlamaktadır.

Verilerin analizine geçmeden önce ölçme aracının bu veriler için güvenilirlik ve geçerlik kanıtları yeniden incelenmiştir. Bu amaçla tüm ölçek ve alt boyutlar için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve yapı geçerliği için doğrulayıcı faktör analizi ile ilgili istatistikler hesaplanmıştır.

İletişim becerileri ölçeğinin tümüne ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.
İletişim becerileri ölçeğine ilişkin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı

Boyutlar	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı	Madde No
Saygı	0,61	1,7,13,20,24
İfade	0,68	2,9,14,17,22
Değer	0,71	8,12,15,23
Engeller	0,76	6,10,16,19
Motivasyon	0,73	4,11,21,25
Demokratik tutum	0,69	3,5,18
Tüm ölçek	0,87	Tüm maddeler

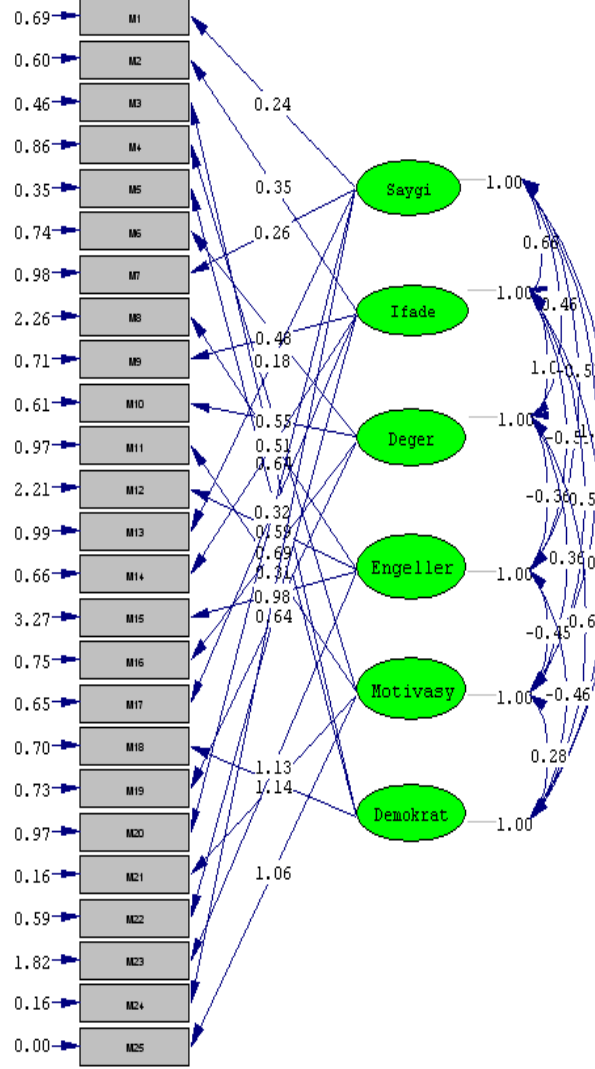
Tablo 2 incelendiğinde bu değerler, ölçekten elde edilen verilerin güvenilir olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Altı faktörden oluşan "iletişim becerileri ölçeği" modelinin toplanan verilerle ne derece uyum gösterdiğini incelemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda bazı uyum istatistikleri elde edilmiştir. Buna göre, $\chi^2=540,27$; $sd=260$; $p<0,00$ olarak hesaplanmıştır. Ancak serbestlik derecesinin büyük olduğu durumlarda ki kare manidar sonuçlar verme eğilimindedir. Bu nedenle bazı durumlarda serbestlik derecesinin ki kareye oranı (χ^2/sd) yeterlik için bir ölçüt olarak kullanılabilir (Kline, 2005). Bu araştırmada (χ^2/sd)=2,08 olarak hesaplanmıştır. Bu açıdan veri model uyumu kabul edilebilir sınırlar içerisindedir. Ki Kare (χ^2) istatistiğinin örneklem büyüklüğüne duyarlılığından dolayı alternatif uyum iyilik ölçümleri geliştirilmiştir.

Elde edilen uyum iyiliği ölçümleri incelendiğinde RMSEA=0,08; RMR=0,03, SRMR=0,04, CFI=0,93; NFI=0,94; GFI=0,90 olarak bulunmuştur.

Elde edilen uyum istatistikleri oluşturulan altı faktörlü yapının bu veriler içinde doğrulandığına kanıt olarak gösterilebilir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu çıkan model Şekil 1’de verilmiştir.

Chi-Square=542.27, df=260, P-value=0.00000, RMSEA=0.085

Şekil 1. İletişim Becerileri ölçeğine ilişkin doğrulayıcı faktör analizi sonucu

Ayrıca araştırmada lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim veren üniversitelerde görev yapan öğretim görevlilerinin iletişim becerileri arasında manidar bir fark olup olmadığına tek yönlü varyans analizi yapılarak bakılmıştır. Analize geçilmeden önce ANOVA analizinde bağımlı değişkenin en az eşit aralık ölçeğinde

olması ve örneklemin seçildiği evrene ait puanlar normal dağılım göstermesi varsayımlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni, iletişim becerileri ölçeğinden toplanan puanlardır. Bu değişkene ilişkin ölçümler eşit aralık düzeyinde yapılmıştır. Puanların dağılımının normalliği kolmogorov simirnov testi ($n>50$ olduğu için) ile test edilmiştir. Sonuçlar Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Normallik testi sonuçları

	Üniversiteler	Kolmogorov Simirnov testi	sd	p
Saygı	Ankara	0,98	132	0,10
	Gaziosmanpaşa	0,97	100	0,05
	Artvin Çoruh	0,98	86	0,15
İfade Becerisi	Ankara	0,98	132	0,11
	Gaziosmanpaşa	0,97	100	0,06
	Artvin Çoruh	0,96	86	0,05
Değer	Ankara	0,98	132	0,07
	Gaziosmanpaşa	0,98	100	0,10
	Artvin Çoruh	0,97	86	0,07
Engeller	Ankara	0,98	132	0,17
	Gaziosmanpaşa	0,98	100	0,06
	Artvin Çoruh	0,98	86	0,08
Motivasyon	Ankara	0,95	132	0,31
	Gaziosmanpaşa	0,98	100	0,20
	Artvin Çoruh	0,96	86	0,27
Demokratik tutum	Ankara	1,01	132	0,33
	Gaziosmanpaşa	0,96	100	0,09
	Artvin Çoruh	0,96	86	0,05

Normallik testi sonucuna göre iletişim becerileri ölçeği puanları tüm alt gruplarda normal dağılım göstermektedir. Bu nedenle gruplar arası farkı test etmek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmada lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim veren üniversitelerde görev yapan öğretim görevlilerinin iletişim becerileri arasında manidar bir fark olup olmadığına tek yönlü varyans analizi yapılarak bakılmıştır. Analiz sonuçlarına ilişkin bilgiler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.*İletişim becerileri ölçeğine ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları*

Varyansın Kaynağı		Kareler Top.	sd	Kareler Ort.	F	P	Anlamlı Fark
Saygı	Gruplar arası	7,71	2,00	3,86	0,39	0,68	
	Gruplar içi	3136,27	315,00	9,96			
	Toplam	3143,98	317,00				
İfade Becerisi	Gruplar arası	5,93	2,00	2,96	0,31	0,73	
	Gruplar içi	2994,94	315,00	9,51			
	Toplam	3000,87	317,00				
Değer	Gruplar arası	81,03	2,00	40,52	5,00	0,01**	Doktora-
	Gruplar içi	2550,46	315,00	8,10			Lisans
	Toplam	2631,49	317,00				Doktora- Y.lisans

Tablo 4 devamı

Engeller	Gruplar arası	775,03	2,00	387,52	22,80	0,00**	Doktora-
	Gruplar içi	5354,46	315,00	17,00			Lisans
	Toplam	6129,49	317,00				Doktora- Y.lisans
Motivasyon	Gruplar arası	116,07	2,00	58,03	5,90	0,00**	Lisans
	Gruplar içi	3100,19	315,00	9,84			Doktora
	Toplam	3216,26	317,00				Y.lisans- Doktora
Demokratik Tutum	Gruplar arası	4,33	2,00	2,16	0,44	0,65	
	Gruplar içi	1558,80	315,00	4,95			
	Toplam	1563,12	317,00				

**P<0.01

Yapılan tek yönlü ANOVA analizi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin saygı [$F_{(2/317)}=0,39$ $p>.05$], ifade becerisi [$F_{(2/317)}=0,31$ $p>.05$] ve demokratik tutum [$F_{(2/1563)}=0,44$ $p>.05$] alt boyutlarının farklı eğitim düzeyine sahip yükseköğretim kurumlarına ilişkin puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak üniversite öğrencilerinin öğretim elemanlarının iletişim becerilerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde “değer” alt boyutuna ilişkin puanlar lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğretim veren üniversitelere göre anlamlı bir şekilde değişmektedir [$F_{(2/317)}=5,00$ $p<.05$]. Bu farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffé testinin sonuçlarına göre; doktora eğitimi veren üniversiteden elde edilen puanların ortalamasının ($\bar{X}=11,25$), yüksek lisans ($\bar{X}=9,09$) ve lisans ($\bar{X}=8,12$) öğrencilerinin puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre doktora eğitimi veren üniversitelerdeki öğretim elemanları öğrenciyle iletişimde öğrenciye daha fazla değerli olduklarını hissettirmektedir yorumu yapılabilir.

Analiz sonucunda iletişim becerilerine ilişkin yapılan değerlendirmelerde “engeller” alt boyutuna ilişkin puanlar lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğretim veren üniversitelere göre anlamlı bir şekilde değişmektedir [$F_{(2/317)}=22,80$; $p<.05$]. Bu farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffé testinin sonuçlarına göre; doktora eğitimi veren üniversiteden elde edilen puanların ortalamasının ($\bar{X}=14,05$), yüksek lisans ($\bar{X}=12,41$) ve lisans ($\bar{X}=10,20$) öğrencilerinin puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre doktora eğitimi veren üniversitelerdeki öğretim

elemanları öğrenciyle iletişimde öğrenciye daha az engel koymaktadır yorumu yapılabilir.

Yukarıdaki bulgulara benzer olarak iletişim becerilerine ilişkin yapılan değerlendirmelerde “motivasyon” alt boyutuna ilişkin puanlar lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğretim veren üniversitelere göre anlamlı bir şekilde değişmektedir [$F_{(2/317)}= 5,90$; $p < .05$]. Bu farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre; lisans eğitimi veren üniversiteden elde edilen puanların ortalamasının ($\bar{X}=10,12$), yüksek lisans ($\bar{X}=9,58$) ve lisans ($\bar{X}=8,67$) öğrencilerinin puan ortalamasından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre lisans eğitimi veren üniversitelerdeki öğretim elemanları öğrencilerle iletişimde öğrenciyi daha fazla motive etmektedir şeklinde yorum yapılabilir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre, farklı düzeyde eğitim veren yükseköğretim kurumlarında iletişim becerileri açısından saygı, ifade becerisi ve demokratik tutum alt boyutları açısından anlamlı bir fark elde edilememiştir. Diğer taraftan, üniversite öğrencilerin öğretim elemanlarının iletişim becerilerine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerde “değer” alt boyutuna ilişkin puanlar lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde öğretim veren üniversitelere göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Bu sonuç, yüksek lisans ve doktora eğitimi veren üniversitelerdeki öğretim elemanlarının öğrencilerle kurdukları daha açık, şeffaf ve geribildirim temelli iletişim kanalları sayesinde onların kendilerini daha değerli hissettirmeleri anlamına gelebilir. Yüksek lisans ve doktora eğitimi veren büyük ve kurumsallaşmış üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarının da, öğrencilerin hangi haklara sahip oldukları konusundaki farkındalıklarının yüksek olması gerçeğinden hareketle, onlara kendilerini değerli hissettirdikleri gerçeğini de göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu durum kurumsallaşmış üniversitelerde mesleki deneyimi yüksek, kurumsallaşmasını henüz tamamlayamamış yeni üniversitelerde ise daha az mesleki deneyime sahip öğretim elemanlarının bulunmasına bağlanabilir.

Bir diğer alt boyut olan iletişimde engellerin ortadan kaldırılmasında yine mesleki deneyimin etkili olduğu görülmektedir. Doktora eğitimi veren, kurumsallaşmış ve mesleki deneyimi fazla öğretim elemanlarına sahip olan üniversitede daha sağlıklı iletişim becerileri geliştiği söylenebilir.

Bununla birlikte, araştırmanın yapıldığı üniversitelerde öğrencilerin kendilerini ifade etme iletişim becerilerinde öğretim elemanlarının demokratik tutum sergilemeleri, öğretim elemanlarının mesleklerinin getirdiği bir özellik ve mesleki beceriye bağlı olabileceği söylenebilir. Bir başka ifadeyle, öğretim elemanlarının demokratik tutum sergilemelerinin öğrencide yaratmış olduğu özgüven ve kendini rahat ifade etme, karşılıklı iletişimin ve öğrenmenin niteliğini de artırmaktadır. Bu nitelikli etkileşim ve iletişimde demokratik tutumun önemi, yapılan bazı araştırmaların sonuçlarında da kendini göstermektedir (Umbach ve Wawrzynski, 2005; Street, Maisto, Merves ve Rhoades, 2012; Rocca, 2010; Kezar ve Sam, 2010).

Ne var ki, ölçeğin değer, engeller ve motivasyon alt boyutlarında öğretim düzeyi farklılaşan üniversitelere göre anlamlı fark gözlenmiştir. Özellikle öğretmenin öğretim ortamında iyi bir model oluşturmasını, sıcak ve coşkulu olmasını, mesajın kaynağa etkili şekilde ulaşmasını belirlemeye çalışan motivasyon boyutu, lisans düzeyinde eğitim veren

üniversitede daha yüksek, yüksek lisans ve doktora düzeyinde daha düşük bulunmuştur. Değer ve engeller boyutunda ise verilen eğitimin kademesi arttıkça öğretim elemanının bu boyutlardaki iletişiminin de arttığı bulunmuştur. Aynı şekilde, engeller boyutu değerlendirildiğinde, yüksek lisans ve doktora eğitimi veren büyük ve kurumsallaşmış üniversitelerde görev yapan öğretim elemanlarının da, kendileri ya da başkalarının düşüncelerini tek doğru görmemesi, ifadelerinde emir vermemesi, öğrenciler tarafından kabul gören tutum ve davranışlar arasında yer almaktadır. Lisans eğitimi veren üniversitelerde öğrenci motivasyonunun daha yüksek olması ise, öğrencinin temel amacının bir meslek sahibi olmasından hareketle aldığı eğitimi öğrenme niteliğinden daha ziyade bir zorunluluk olarak algılaması ile ilişkilendirilebilir. Bu zorunluluk ile birlikte, öğrencinin yaşadığı küçük kent, bu kentte düzenlenen sınırlı sosyal etkinlikler, bu kentlerdeki öğrencilerin sosyo-ekonomik statülerinin düşük olması, kampüslerde zorunlu olarak geçirilen zaman, öğrencileri okula ve öğretim elemanlarına daha çok yönlendiriyor olabilir. Bu etmenler de öğrencilerin motivasyonunu arttırmada önemli bir rol oynayabilir.

Öğrenme öğretme sürecinde de öğretim elemanı öğrenci arasındaki etkin iletişim kurmak bir zorunluluktur. Bu nedenle etkili öğretmenler, aynı zamanda etkili iletişim kuranlardır. Bu bağlamda bu çalışmada elde edilen sonuçlar, yapılan bazı araştırmaların sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Guiffrida, Lynch, Wall ve Abel, 2013; Kim ve Sax, 2014). Öğretim elemanlarının öğrencilerle kurdukları daha açık, şeffaf ve geribildirim temelli iletişim kanalları sayesinde onların kendilerini daha değerli hissettirmelerini sağladığı sonucu, bu araştırmanın sonuçlarıyla benzer özellikler taşımaktadır. Eğitim öğretimin en yoğun yaşandığı yer olan sınıflarda iletişim sağlıklı kurulmazsa önceden saptanan hedef ve davranışlara ulaşmak mümkün olmayabilir. İletişimin sağlıklı yürütülebilmesi için sınıfta dersin akışını etkileyen konunun mutlaka üzerine gidilmesi ve çözülmesi gerekmektedir. Öğretim elemanının sınıf içi ve sınıf dışı iletişimi ne kadar etkili olursa öğretmedeki başarısı da o derecede etkili olacaktır.

Bu çalışmanın sonuçları ışığında deneyimi az olan öğretim elemanlarına sınıf içi iletişim becerilerini geliştirme konusunda eğitim verilebilir. İletişim becerilerinde öğretim elemanlarının empati kurma yöntemini kullanmasını sağlayacak, sınıf içi iletişimi sağlarken kullanılacak dilin önemi hakkında çeşitli çalışmalar yapılabilir. Mesleki deneyimi az olan öğretim elemanlarına iletişim engelleri ve bu engelleri ortadan kaldırma yöntemlerine, demokratik tutum sergileme davranışlarına yönelik eğitimler verilebilir. Öğretim elemanlarının iletişim becerileri konusunda daha ayrıntılı bilgiler sağlayabilecek olan nitel araştırmaların yapılması, farklı düzeyde eğitim veren öğretim elemanlarının iletişim becerilerindeki farklılığın belirlenmesi amacıyla daha ileri çalışmaların yapılması önerilebilir.

Ülkemizde hemen hemen her ilde bir Eğitim Fakültesi bulunmaktadır. Eğitim sürecinin bir bütün olduğu dikkate alındığında, Eğitim Fakülteleri ile birlikte diğer fakültelerde iletişim ile ilgili çalışmaların kapsamının genişletilmesi, daha büyük örneklerle ve farklı birimlerden gelen öğretim elemanlarıyla çalışılmasının bu alandaki boşluğun doldurulmasına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitim Fakülteleri, bilgi birikimi ve uzmanlıkları itibarıyla, buldukları illerin ve yakın çevrelerinin eğitim uygulamalarını geliştirmekte etkin bir hizmette bulunabilir. Bu çalışma sonunda elde edilen bulgular doğrultusunda sunulacak strateji ve önerilerin alanyazına ve uygulama noktasında da eğitim fakültelerine önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbaşı, S. (2015). Sınıf içi iletişim ve etkileşim. (Editör: Sarpkaya. R. Sınıf Yönetimi) Ankara: Anı Yayıncılık
- Altıntaş, E.(2000). *İletişim.(Editör: Küçükahmet. L. Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar)* Ankara: Nobel Yayıncılık
- Arslan, F. (2011). *Sınıf yönetiminde öğretim elemanlarının iletişim davranışlarına ilişkin öğrenci görüşleri (Selçuk üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Arslantaş, H. İ. (2011). Öğretim elemanlarının öğretim stratejileri-yöntem ve teknikleri, iletişim ve ölçme değerlendirme yeterliklerine yönelik öğrenci görüşleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (8)*15, 487 – 506.
- Ay, S. T. (2015). Etkili iletişim becerileri açısından eğitimciler. *The Journal of Academic Social Science Studies Number: 41*, 367-381.
- Aydın A. (2015). Sınıf Yönetimi. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aykaç, N. (2014). *Öğretim ilke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Bayrak, C. (1999) Modern eğitimde öğretmen profili. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1-2), 12-13.
- Bülbül, S. (1993). *Grup dinamiği*. Ankara: HÜ Ders Notları.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri (2. Baskı)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Çakmak, M. (2001). Etkili öğretimin gerçekleşmesinde öğretmenin rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi. Tekişik Yayıncılık*, 274.
- Çalışkan, N., Yeşil, R. (2005). Eğitim sürecinde öğretmenin beden dili. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 199-207.
- Celep, C. (2002). *Sınıf yönetimi ve disiplini (2. Baskı)* Ankara: Anı yayıncılık.
- Deryakulu, D. (1992). Öğretim elemanı-öğrenci arası iletişimde istenilen öğretim elemanı davranışlarının gösterilmesini engelleyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dökmen, Ü. (1997). İletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Duman, B., Dede Z. Y. ve Eryürekli, A. (2003). Her şey iletişimle başlar. *Ankara: Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 36.
- Durukan, H., Öztürk H. *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Ergün, M., Duman, T., Kınal, R. Y. ve Arıbaş, S (1999). *İdeal bir öğretim elemanının özellikleri. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 1–19.
- Ersever, O. G. (2003). *Etkili iletişim*. Ankara: Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, 36.
- Gordon, T. (1998). *Etkili öğretmenlik eğitimi*. Çev: Emel Aksay. İstanbul. Sistem Yayıncılık.
- Guiffrida, D., Lynch, M. F., Wall, A. ve Abel, D. (2013). Do reasons for attending college affect academic outcomes? A test of a motivational model from a self-

- determination theory perspective. *Journal of College Student Development*, 54, 121–139.
- Güçlü, N. (1998). Sınıfta etkili öğrenci-öğretmen iletişiminin kurulması. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 61-64.
- Güçlü, N. (2000). *İletişim*. (Editör: Küçükahmet. L. Sınıf Yönetimi) Ankara: Nobel yayıncılık.
- Karagöz, Y. ve Kösterelioğlu, İ. (2008). İletişim becerileri değerlendirme ölçeğinin faktör analizi metodu ile geliştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 81-98
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Kezar, A., Sam, C. (2010). Understanding the New Majority of Non-Tenure-Track Faculty in Higher Education: Demographics, Experiences, and Plans of Action. *ASHE Higher Education Series*, 36(4), San Francisco: Jossey-Bass.
- Keçeci A., Arslan S. (2012). Hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerileri: Öğrenci perspektifi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:9 Sayı:1 Yıl:2012 S.34-45
- Kısaç, İ. (2002). Öğretmen öğrenci iletişimi.(Editör: Emin Karip. *Sınıf yönetimi*) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kim, Y. K., Sax, L. J. (2014). The effects of student-faculty interaction on academic self-concept: Does academic major matter? *Research in Higher Education*, 55(8), 780–809.
- Köknel, Ö. (1986). *İnsanı anlamak*. İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi.
- Keçeci, A., Arslan, S. (2012). Hemşire öğretim elemanlarının iletişim becerileri: Öğrenci perspektifi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 9(1). Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
- Köktaş, Ş. (2003). *Sınıf yönetimi*. Adana: Nobel Tıp Yayınevi.
- Nartgün, Ş. (2014). *Sınıfta İletişim*. (Editör: Argon T. ve Nartgün Ş. Sınıf Yönetimi) Ankara: Maya Akademi.
- Rocca, K. A. (2010). Student participation in the college classroom: an extended multidisciplinary literature review. *Communication Education*, 59(2).
- Street, S., M. Maisto, E. Merves, G. Rhoades. (2012). Who is professor “staff:” and how can this person teach so many classes? Center for the Future of Higher Education.
- Tomul, E. (2016). *Sınıfta öğretmen öğrenci iletişimi*. (Editör: Kıran, H. Ve Çelik. K Etkili sınıf yönetimi.). Ankara: Anı yayıncılık.
- Tok, Ş. (2016). *Öğretimin Yönetimi*. (Editör: Kıran H ve Çelik. K.) Ankara: Anı Yayıncılık
- Umbach, P. D., Wawrzynski, M. R. (2005). Faculty do matter: The role of college
- Ünal S. ve Ada. S.(2003). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Matbaası.
- Yılmaz İ., Yoncalık O. ve Çimen Z. (2010). İletişim becerisi ile öğretimde yeterlik arasındaki ilişkinin öğrenci algılarına göre değerlendirilmesi (Beden Eğitimi ve Spor Alanı) *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, VIII (4) 143-150.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Communication can be expressed as an interaction between at least two people. The type of communication frequently used in education and between teaching staff-administrator, teaching staff-student, student-student contributes to the healthy walking of education. The interaction process in the classroom plays an important role in the acquisition of learning experiences and in the quality of teaching. The classroom climate is formed by the communication process between the student and the student besides the teacher and the student. The classroom environment needs to have a democratic climate structure for the classroom environment to be healthy. The teacher has a key role in the creation and development of a democratic classroom climate. Within this framework, teacher candidates must be trained in a sound culture of democracy and they must be given the opportunity to exhibit their democratic behaviours. The creation of this type of climate depends on the fact that the instructors have democratic attitudes and values.

In this study, the classroom communication skills of instructors teaching at different levels (undergraduate, graduate and doctoral) have been examined and the extent to which educational differences in universities reflect communication skills has been emphasized.

2. Method

The type of comparison in which classroom communication skills of instructors showed a difference in different groups was examined using relational screening model. To find out what kinds of commonalities and similarities exist among the diversity of the research, maximum diversity sampling method has been used in the selection of sampling methods. As a diversity level, the level of education given at universities was accepted. In this respect, data were collected from the students studying at undergraduate, graduate and postgraduate levels in Ankara University, undergraduate and graduate levels in Tokat Gazi Osmanpaşa University, and undergraduate level in Artvin Coruh University. The communication skills scale developed by Karagöz and Kösterelioğlu (2008) was used to collect the data. This scale is composed of 6 dimensions and 25 items formed in 5 sized-likert type. The reliability and validity evidence of this tool for the measurement tool was also reviewed before the analysis of the data was undertaken. So, the Cronbach alpha reliability coefficient was calculated for all scales and sub-dimensions, and the statistics related to confirmatory factor analysis for structure validity were calculated. LISREL 8.80 and SPSS 20.0 package program were utilized for the analysis of the data.

One-way analysis of variance was also used to determine whether there was a meaningful difference between the communication skills of the instructors working at universities at different levels. Before the analysis of the data, whether the dependent variable is at least on the same interval scale and whether the hypothesis that the sample is a normal distribution of the selected scores is met were examined through ANOVA analysis. According to the results gained in this study, there was no significant difference in terms of respect for communication skills, expression skills and democratic attitudes in higher education institutions at different levels of education. On the other hand, the scores of the 'value' sub-dimension in the evaluations of the university students' communication skills of the instructors change significantly according to the universities at different levels of education. This result might mean that faculty members in universities offering graduate

and postgraduate level education have formed more open and feedback-based channels of communication with students and improved self-esteem of them. In other words, it can be expressed that faculty members in institutionalized universities offering graduate and postgraduate level education make students feel precious to themselves due to their sensitivity and respect to the rights and laws of them. This situation can be explained by the fact that the teaching staff who work in new universities have less professional experience, whereas those who work in big and institutionalized universities have more professional experience.

3. Findings, Discussion and Results

One of the results of this research study is that the professional experience is effective in removing the obstacles in communication. It can be said that healthier communication skills have been developed in institutionalized universities with staff having more professional experience. The self-confidence and self-expression that faculty members' democratic attitude exhibitions have created in the student increase the quality of mutual communication and learning.

A significant difference was observed in the value, obstacle and motivation sub-dimensions of the scale compared to the universities where the level of teaching varied. In particular, the dimension of motivation that determines the teacher to create a good model in the teaching environment, to be warm and enthusiastic, to determine the effective communication of the message was found higher in universities offering undergraduate level education than those offering graduate and postgraduate level education. As for the value and the obstacle dimension, the result is that the communication of the instructor in these dimensions increases as the level of education given increases.

In the same way, when examined the sub-dimension of value, the attitudes and behaviours that the faculty members in big and institutionalized universities exhibit such as not regarding their own or others' thoughts as one thing correctly, not giving orders in expressions are accepted and appreciated by the students. The higher motivation of students in universities offering just undergraduate level education can be related to the perception that the student basically sees education as a necessity rather than learning in order to have a profession. In the mean time, the small city where the student lives, the limited social activities organized in this city, the low socio-economic status of the students, the time compulsorily spent on campus might have directed students more towards the faculty members and the school and thus increased the motivation of them.

It is imperative to communicate effectively with the teaching staff in the learning teaching process. For this reason, effective teachers are effective communicators at the same time. In this respect, the results obtained in this study are in parallel with the results of some research studies. The place where education and learning is most concentrated is class. It is also not possible to achieve the goals and behaviours that are set in advance if communication is not established in the classroom. The more effective the faculty members' in-class and out-of-class communication, the more effective the teaching will be.

As to the recommendations to be made through the results of this study, more qualitative research studies providing more detailed data and discussion about the communication skills of the instructors who are evaluated less by the students in terms of communication

skills at the universities offering just undergraduate level education could be conducted. It may be advisable to conduct further studies in order to determine the difference in the communication skills of the faculty members teaching at different levels.

It can also be recommended that regular meetings in which students and faculty members will participate in the process of education in order to share mutual expectations and perceptions be held. Seminars or course programs on communication in education aimed at developing and encouraging empathy skills in faculty members could be organized and the participation of educators in such programs could be encouraged. Almost each province in Turkey has a faculty of education. Considering that the education process is a whole, the scope of studies related to communication in other faculties with education faculties could be expanded. Within this framork, working with faculty members from different departments and with larger samples is expected to make a significant contribution to filling this gap in this area. Education faculties with their know-how and expertise can provide an effective service to improve the education practices of their own provinces together with their surroundings.

Strategies and recommendations to be presented through the results and discussions gained through this research study are expected to contribute to the related literature and increase awareness of communication skills of the faculty members not only in education faculties but also in other faculties. Results gained in this study again emphasize the perceived importance of communication-related skills, and attributes in preparing effective teachers. Within this framework, teacher candidates must be trained in a sound culture of democracy and they must also be given the opportunity to exhibit their democratic behaviors in real settings. Supporting a more important role for communication in teacher preparation programs looks to be a potent first step toward recognizing the inherent connections between the disciplines of communication and education and toward leading students to move ahead in their lifelong journeys toward improved communication with others as well.